

Atelierbezoek: Eddy Stikkelorum

Het volume van het vacuüm

De sculpturen van Eddy Stikkelorum (Den Haag, 1955) zijn de uitkomst van een vorm van ruimtelijk denken. Hij werpt een lasso om het ongrijpbare en vangt de leegte in de lucht. De vaste vorm van zijn beelden staat uitsluitend ten dienste van het zichtbaar maken van een beweeglijke leemte. De vorm die hij vindt om een vacuüm volume te geven is die van een kronkelende Möbius band die in zichzelf is verstrikt, als een wurgslang waaraan de prooi is ontsnapt. Binnen het dynamische, opengewerkte omhulsel ontstaat een vrijgemaakte ruimte die van alle kanten kan worden betreden. Het is die ervaring van visuele vrijheid die Eddy Stikkelorum nastreeft om zijn werk als kunstenaar te onttrekken aan iedere vorm van verhalende verbanden.

In het atelier van Eddy Stikkelorum in een voormalige huishoudschool aan de Haagse Cartesiusstraat is multiplex en perspex in allerlei kleuren het materiaal dat momenteel in tastbare zin zijn ruimtelijk voorstellingsvermogen vertegenwoordigt, waar hij eerder vooral met polyester en epoxy werkte. De sculpturen die hij ermee tot stand brengt hebben als eigenschap dat niet de substantie ervan de betekenis bepaalt, maar de binnenruimte die ermee zichtbaar wordt gemaakt. De paradoxale eigenschap van zijn werk bestaat eruit dat hij met materie materieloosheid laat ervaren. Het wezenlijke element van het beeld bestaat uit de afwezigheid van vorm, uit vormeloosheid die een fundamentele gedaante aanneemt die je kunt waarnemen als een beweging in de ruimte. Wat je erin terugziet is een diepgeworteld verlangen naar persoonlijke vrijheid als dagelijkse werkelijkheid.

Eddy Stikkelorum is een door en door Haagse kunstenaar. Geboren en opgegroeid in het naoorlogse Bezuidenhout groeide hij op in een familie waarin niet veel ruimte was voor kunst en cultuur. Zijn grootvader was weliswaar architect, maar zijn vader werkte bij Siemens waar hij onder meer les gaf aan de bedrijfsschool. Door een zware astma aandoening was Stikkelorum in zijn jeugd vooral op zichzelf aangewezen, maar op het Thorbecke Lyceum groeide hij er doorheen en vond aansluiting bij schoolgenoten die een beeldende en muzikale belangstelling hadden zoals Marinus de Rooij die later grafisch en ruimtelijk ontwerper was bij het Maritiem Museum in Rotterdam. Stikkelorum: "Ik wilde naar de academie om kunstenaar te worden, maar mijn omgeving drong er toch op dat ik 'gewoon architect' zou moeten worden. Op de KABK was voor mij de opleiding Interieurarchitectuur een compromis om toch de meer kunstzinnige kant op te gaan. De opleiding heette formeel 'Architectonische vormgeving, binnenhuis kunst en meubelconstructie'. Het was een vijfjarige studie en in het vierde jaar liep ik stage. Eerst werkte ik een halfjaar in de Planwinkel in Delft, een organisatie die zich bezighield met het leefbaar maken van achterstandsbuurten door het ontwerpen van speelplaatsen en andere vormen van het inrichten van de openbare ruimte. Daarna kwam ik in Zoetermeer terecht bij de afdeling Groenvoorziening waar de ontwerpers Admiraal en Van der Ham baanbrekend werk deden in de openbare ruimte. Ik kreeg er als stagiair alle ruimte van de wereld en kon er onhaalbare plannen ontwerpen, zoals een watertuin op het dak van een brandweerkazerne."

Stikkelorum studeerde in 1980 ook af met een project voor Zoetermeer, een plan voor een station op de Zoetermeerlijn die hij een centrumfunctie had gegeven, een verbindingsplek tussen de woonwijken in plaats van een functionele in- en uitstaphalte. Academiedirecteur Joop Beljon vroeg hem daarop

voor de vervolgstudie aan de destijds experimentele tweede fase opleiding Monumentale vormgeving en omgevingsontwerpen. "Beljon is van enorme betekenis geweest, niet alleen voor mij maar voor veel van zijn studenten. De signatuur van die opleiding was in feite heel pragmatisch. Je werd geconfronteerd met inrichtingsvraagstukken voor de publieke ruimte en daar moest je heel oplossingsgericht ontwerpen voor maken. Die benadering was eigenlijk in tegenspraak met mijn verlangen om als vrij kunstenaar te werken, maar ik heb er wel veel aan gehad voor mijn werk in de openbare ruimte en het advieswerk dat daaruit voortkwam dat ik jarenlang voor verschillende overheden heb verricht."

Na de academie werkte Eddy Stikkelorum een paar jaar samen met Ruud Guilonard onder de naam 'de Combinatie', maar al in 1984 begon hij zijn vrije werk voorrang te verlenen. Functionele objecten voor binnen- en buitenruimtes maakten plaats voor zelfstandige sculpturen in een dromerige versie van het constructivisme.

Anders dan Haagse collega's als Bob Bonies en Tineke Porck benadert hij het constructivisme niet vanuit wiskundige en rekenkundige overwegingen, maar geeft er een lyrische wending aan. De meetkundige en geometrische uitvoering van de sculpturale constructie krijgt bij hem een meer intuïtieve uitwerking, als een geïmproviseerde dans. Hij werkt met lichte materialen zoals polyester om sculpturen te maken die een doorgaande beweging zonder begin of eind verbeelden. Ze zijn in hun verschijningsvorm de weergave van circulaire ademhaling en een natuurlijke omgang met muzikaliteit. Stikkelorum geeft daarmee invulling aan de continuïteit van de beeldend vorm als een in zichzelf besloten vrije beweging. Statische middelen krijgen bij hem de vorm van instabiele media. Nu is hij als astmapatiënt juist al te bekend met de ademnood waardoor die

doorgaande beweging stukt. De bevrijding van die beperking in zijn beelden wordt door hem als een enorme opluchting ervaren.

Eddy Stikkelorum vermijdt in zijn beelden iedere anekdotiek. Verwijzingen naar de dagelijkse werkelijkheid zijn in zijn sculpturen niet te benoemen. Als een beeld onwillekeurig toch refereert aan de banaliteit van letterlijke beeldspraak, dan vernietigt hij het. Die strenge selectie mondt echter niet uit in ongenaakbare beelden. In tegendeel, zijn sculpturen hebben vooral ook een frivool en uitnodigend karakter. Hij ontleent zijn ideeën voor sculpturen weliswaar aan ervaringen die hij in het leven opdoet, maar hij zal een gebeurtenis nooit met zijn werk illustreren.

"Voor mij is bijvoorbeeld de intensiteit van het beleven van een stad als New York een overweldigende sensatie. Ik ontleen daaraan veel gevoelens van vrijheidsbeleving die ik in mijn dromen als ruimtelijke vormen voor me zie. Het zijn die gewaarwordingen waaraan ik in mijn sculpturen uitdrukking geef. Ik doe dat op een gelaagde manier door materialen, kleuren en vormen voor zichzelf te laten spreken en niet door iemand iets op te leggen. Je bent zelf vrij om te zien wat je wil. Wie ben ik om iemand iets voor te schrijven? Het is er mij om begonnen dat de vrije ruimte die ik in mijn beelden nastreef ook door anderen kan worden ervaren. Als het goed is word je daar, net als ik, verliefd op."

De betekenis van het werk van Eddy Stikkelorum heeft een drieledig karakter. Om te beginnen is iedere sculptuur als driedimensionale vorm bedacht, waarbij het beeld als een open constructie wordt ervaren. Je kijkt er dwars doorheen. Vervolgens zet hij het materiaal dat hij gebruikt in om een zo ruimtelijk mogelijke beleving van het beeld te bewerkstelligen. Het plaatmateriaal dat hij gebruikt transformeert hij tot een spatiale uitwerking.

Om daarin te slagen laat hij het beeld al doende ontstaan; hij bedenkt het niet van tevoren.

Iedere sculptuur die zo tot stand komt, is daarmee ook de aanzet voor een mogelijk ander beeld in een samenhangende serie. Er is geen beginnen aan en het kent geen einde.

Alex de Vries